

KAPITOLA PRVNÍ

Podstata zrady

Na tomto světě jsou dva typy lidí – dobří a zlí. Ti dobří lépe spí a ti zlí se daleko radši probouzejí.

WOODY ALLEN

Bez ohledu na to, co jste za člověka, existují skutečně zlí lidé, kteří jsou připraveni rozvrátit váš svět a duševní pohodu takovým způsobem, že si to ani neumíte představit. Jestli toto nevíte, nebo tomu nevěříte, jste nebezpečně naivní. A naopak, pokud se domníváte, že všichni lidé jsou špatní, jste nebezpečně paranoidní. Mezi těmito dvěma extrémy je pravda o smutné přirozenosti člověka, s níž musíme všichni počítat: zrady jsou běžným jevem.

Zrada je porušením důvěry v zákony nebo lidi a zahrnuje nečestné jednání, lež, švindl či krádež, podvod, klam, pomluvu, pokrytectví, nevěru, vlastizrada, svedení na scestí, šikanu, zpronevěru... Tímto jsem vyjmenovala alespoň několik typů zrady.

Každý člověk na zemi byl někdy zrazen, dostal ránu pod pás, prožil šikanu, výsměch nebo útok na svou pověst. Takhle děsivá zkušenost ve vás vyvolá pocit ochromení, strachu, smutku a obrovského vzteku. Někdy se z vás v důsledku toho dokonce stane takový cynik, že na velice dlouhou dobu naprosto změníte základní způsob svého uvažování a přístup k ostatním lidem.

Někteří lidé začnou po takovém útoku užívat drogy nebo pít, propadnou depresi či přijmou způsob myšlení „spálené

země“ a kvůli své bolesti a neschopnosti dosáhnout nějaké omluvy, odškodnění od zrádce nebo úlevy se zlobí na všechny a na všechno.

Když se stanete obětí útoku, první reakcí je šok a neochota uvěřit. Potom se snažíte to, co se stalo, uzavřít. Pokud se to nepodaří, vrátíte zrádci úder, což situaci obvykle ještě zhorší. Po nějaké době se obrátíte na ostatní, aby vás utěšili, poskytl vám psychickou podporu a pomohli vám zrádce zastavit.

Pravděpodobně jste zjistili, že většina lidí s vámi zpočátku soucítí, ale později už nechtějí naslouchat. Také jste zřejmě pochopili, že jen málo lidí se vás zastane. Proč? Protože se ani oni sami nechtějí stát terčem zrádce. Zrádce mají obrovskou moc, protože „dobří lidé“ jsou více než ochotní přihlížet a nic nedělat, aby si nekomplikovali vlastní život.

Nejtemnější místa v pekle jsou vyhrazena těm, kteří zachovávají nestrannost v časech morální krize.

DANTE ALIGHIERI

To znamená, že k vašemu prvnímu zranění (zrada) přibude ještě urážka (na vaši stranu se nepřidají žádní stateční přívrženci). Místo povzbudivé podpory vás po původní zradě čeká obrovské zklamání. To, že celá armáda lidí, kteří vám měli být oporou, couvne, když hledáte dobrovolníky, již by vám pomohli vybojovat vaši bitvu, může být ve skutečnosti ještě horší zkušenost, než jakou přinesla původní zrada. Nejenže jste obětí zrady, ale navíc vás všichni opustili a vy jste zůstali na svůj boj sami. Začnete přemýšlet, k čemu jsou přátelé. Začnete také pochybovat o právním a společenském systému, který jako by se všemožně snažil chránit pachatele.

Já stále zapomínám, že být „doktorkou Laurou“ – i když

je to možná požeňáním, protože dokážu pomoci lidem, aby byli lepší a lépe se chovali – s sebou nese i jisté problémy, které pramení z vnímání, závisti, zášti nebo soutěživosti ostatních. Stále si naivně myslím, že prostě mohu být „jednou z nich“, ale jednoduše to není možné. Toto přesvědčení mi komplikuje život. Nedávno mi nabídli členství ve správní radě neziskové organizace, která se věnuje činnosti blízké mému srdci. Pomyslela jsem si: Tentokrát třeba mohu být „jednou z nich“ a využít své známé jméno, abych pomohla realizovat některé úžasné dobročinné aktivity. Šéf organizace a jeden z významnějších členů byli pro svou práci nesmírně zapálení... A tak jsem se nechala unést představou, co všechno pro ně mohu udělat.

Přišla jsem na první schůzi správní rady a tři členové čekali venku před budovou ve tmě a zimě na někoho, kdo otevře zamčené dveře. Když jsme nedokázali osobu, která má klíče, sehnat, plná nadšení a vstřícnosti jsem navrhla: „Co kdybychom se příště sešli u mě?“ Usoudila jsem, že by to bylo příjemnější a pohodlnější.

Jeden z čekajících trojice se ke mně s velice nepřátelským výrazem obrátil a pronesl – teď se podržte: „Nemyslete si, že si tady budete hrát na ředitelku.“

Spadla mi čelist. Ohromeně jsem namítla: „Nesnažím se hrát si na ředitelku. Jenom jsem nabídla k dalšímu setkání svůj domov.“ Ještě jednou větu zopakoval. Probrala jsem se a ucítila zápach kanálu. Řekla jsem: „Tak jo,“ otočila se na podpatku a odešla. Pochopila jsem, že pro některé lidi je jejich maličký svět místem, kde mají moc a pocit důležitosti. I když mnohým by připadalo jako výhoda, že mohu pomoci, tito lidé by to považovali za osobní degradaci.

A teď ke zradě. Jeden z té trojice byl „přítel“, ale dál mlčky stál před zamčenou kancelář, aniž pronesl jediné slovo na moji obranu. Mohl svému kolegovi říct: „Neblázni, jen nám chce pomoci... To je přece bezva... Uklidni se.“ Já nevím... Mohl říct cokoli!

Později ten večer nebo další den mi zavolał, aby mě politoval. Aspoň něco!

To, že ten první chlápek byl hulvát, je jednoduše otravné. To, že můj „přítel“ nečinně přihlížel, mě bolí a jsem z toho smutná.

Následující den se mi člověk, který mi nabídl členství ve správní radě, omluvil za neomalené chování dotyčného člena a požádal mě, abych odchod ze správní rady zvážila. Dodal, že v každé skupině lidí se najdou hlupáci.

Asi hodinu jsem o tom přemýšlela. Pak jsem mu odepsala, že jediným důvodem, proč jsou v každé skupině lidí hlupáci, je, že slušní lidé je tam nechají.

Na to neodpověděl.

„Nečinně přihlížející“ lidé se snaží hájit svou pasivitu nejdřív tím, že zradu bagatelizují. Řeknou vám třeba, že jde o naprosto nepodstatnou záležitost; že to není natolik důležité, abyste se tím zaobírali; že většina lidí mu/jí stejně nevěnuje pozornost; že to přejde; ať ho/ji prostě ignorujete; ať se snažíte chovat nekonfliktně; nebo vám dají starou dobrou radu: „Moudřejší ustoupí.“

Jistě, v některých případech skutečně o nic nejde. Cvokař by vám nejspíš poradil dát si sklenku vína a vyspat se z toho. Pokud o nic nejde a jedná se jen o nedorozumění, lze to snadno napravit přátelským rozhovorem, kterým si navzájem vyjasníte situaci a obnovíte vztahy.

A teď k zásadnímu „ale“. Člověk je většinou natolik rozumný, zejména když se z toho vyspí, že pozná rozdíl mezi zádrhelem v komunikaci a otevřenou zradou důvěry, loajalitiy, soukromí, věrnosti, prestiže, pověsti, vztahů a tak dále.

Jsou zrádci zlí úmyslně? Nakonec, vzhledem ke spoušti, kterou napáchají, a bolesti a psychické devastaci, kterou způsobí..., na tom vlastně nezáleží. Jsem hluboce přesvědčená, že lidé, co dělají špatné věci, představují škálu od sociopatů až po běžné jedince. Ti ospravedlňují své špatné chování těmi nejzvláštnějšími způsoby. Od sociopatů vám největší nebez-

pečí nehrozí. Nejvíc se musíte mít na pozoru před obyčejnými lidmi ve službách svého ega, společenského postavení, finančních příležitostí, závisti a přízemní škodolibosti. Vyskytují se totiž na místech, kde je nejméně čekáte: ve škole, kostele, rodině, sousedství, okruhu přátel, zaměstnání... , prostě všude, kde přicházíte do kontaktu s ostatními.

Uvědomují si tihle lidé, že jsou „zlí“ nebo že udělali něco „špatného“? Každý den mluvím s těmi, kteří provedli ty nejodpornější zrady, ale přesto popírají, že jednali nečestně. Popírají to! Snaží se uvádět příklady, co se stalo jim (obvykle nevinné), a přesvědčit mě, že se tak nepěkně zachovali z nutnosti či oprávněně. Tihle „obyčejní“ lidé často vůbec neuvažují o lidství svých obětí. Ve skutečnosti by dokonce popřeli i to, že lidské terče jimi vedených útoků jsou oběti.

Dostávám se k jádru věci: ublížit jinému člověku se zdá správné, když to poslouží egu pachatele. Jasně a prosté. Je neuvěřitelně vzrušující mít „Boží“ moc nad životem jiného člověka, jenž vlastní něco, co chcete, nebo je někým, kým toužíte být vy.

Když se někdo snaží těm lidem vysvětlit, že jejich chování je špatné, chorobné, kruté či nespravedlivé, oni stejně neustoupí. Připustit, že jednají špatně, by byla taková rána pro jejich vnitřní psychickou vyrovnanost, že se tomu chtějí za každou cenu vyhnout. Věčně se budou dohadovat, že jsou v právu, i kdyby to znamenalo vymýšlet si lži nebo překrucovat dílčí pravdy. A když se jim někdo pokusí v jejich jednání zabránit, dokonce i jejich přátelé, budou pravděpodobně uvádět falešně znějící zdůvodnění, třeba že jejich oběť dotyčné obránce nějakým způsobem ovlivnila. To, že svádějí na oběť veškerý nesouhlas či nespokojenost se svým chováním nebo kritiku, ještě víc podnítlí jejich ospravedlňování.

Nakonec se nemohou vzdát „odůvodněného“ pocitu, že jsou v právu, protože přiznat, že se mylili – ne, přiznat, že se snad *chovali* špatně –, je představa, která je totálně vyvádí z míry. Tuší, že by pak vypadali proradní, zlomyslní, krutí, malicher-

ní, nenávidní, hloupí a zlí. Zrádci jen zřídka ustoupí nebo se vzdají. To je další důvod, proč z nich jde takový strach.

Tu a tam – jak jsem zažila s volajícími při vysílání – se mnou lidé, kteří někoho zradili, bojují. Nakonec ale připustí, že prostě potřebovali změnit způsob, jakým na ně svět pohlíží, jak sami sebe vnímají, jak v tom světě vypadají. Tím, že někoho zničili, ranili nebo mu ublížili, se chtěli toho kritického pohledu zevnitř a zvnějšku zbavit.

Jinými slovy – přestože nechci, abyste zrádce litovali –, někteří vnitřně nejistí lidé, co uvnitř pravděpodobně trpí, se rozhodnou pomstít, aby ostatní poznali jejich bolest. Když sami bolest působí, cítí se lépe. Proč nechci, abyste zrádce litovali? Protože existují jiné možnosti, jak se vypořádat s bolestí, frustrací a zklamáním, a jednou z nich je najít duchovní nebo psychologickou pomoc. Jsme svobodní lidé a základní lidská slušnost vyžaduje, abychom se vyrovnali s naší bolestí, zmatkem a existenčním vztekem způsobu, které nepůsobí bolest jiným. Nicméně vždy dochází k ublížení.

Nedávno jsem mluvila v éteru se ženou se dvěma dětmi, čtyřletým a osmnáctiměsíčním, která odešla z manželství s násilníkem. Řekla, že její rodiče i duchovní se spojili a snažili se ji za každou cenu přimět, aby v té nebezpečné situaci zůstala. I když se od manžela nakonec odstěhovala, je prý na něj nesmírně rozzlobená, že jí ubližoval a zničil jí život, rodinu a sny. Nyní se přistihla, že si svůj vztek vybíjí na čtyřletém synovi. Ví, že by to neměla dělat, ale „nemůže si prostě pomoci“. Nesmysl! Je stejná jako její manžel: zakomplexovaná, nešťastná a zklamaná životem, a aby se cítila lépe, vybíjí si vztek na někom slabším.

Ta žena měla možnost rozhodnout se, zda bude mít děti s nezralým a nebezpečným mužem. Její syn takovou možnost nemá a je vlastně zajatcem její neochoty přiznat si vlastní slabost. Manžel projektoval svou slabost do ní a trestal se tak za vlastní slabošství. Ona se začíná chovat stejně. Oba zradili člověka, kterého mají milovat a chránit.

Dlouho jsem se jí to snažila vysvětlit. Když bylo zřejmé, že se mi to nedaří, poukázala jsem na jejího malého syna. Sdě-
lila jsem jí, že ze stejného důvodu, proč ona opustila svého
násilnického manžela, by její děti měly opustit ji... Ale ne-
mohou. Naprosto ji to ohromilo, což jsem měla v úmyslu.
Často musím volající šokovat, aby jim došlo to, co nechtějí
vědět: že nepřitelem ostatních jsou teď oni sami.

Nabídla jsem jí jiné možnosti, jak se se situací vypořádat,
než ničit své děti ze studu, že žila s takovým mužem, tolero-
vala ho a podlehla nesmyslnému tlaku lidí kolem sebe, kte-
ří ji zradili přesvědčováním, aby „udržela manželství a rodinu“
za každou cenu. Navrhla jsem, ať se obrátí na sociální od-
bor, na nějaký čas svěří děti matce a vyhledá psychologickou
pomoc, aby přijala vlastní povahu a zapracovala na ní k lep-
šímu. Připomněla jsem jí, že měla dost síly a zdravého rozu-
mu na to, aby konečně – bez jakékoli podpory – vyřešila
nebezpečnou situaci. Teď by měla použít stejnou odvahu
a moudrost k tomu, aby pomohla sama sobě.

Existují dva způsoby, jak „nabýt sebedůvěry“. Jedním je
rozdmychat vlastní plamen, aby zářil jasněji (což tato matka
udělala tím, že opustila násilnického manžela); druhým způ-
sobem je ztlumit nebo uhasit světlo jiných (což začala dělat
se svým malým synem). Bohužel se zdá, že je snadnější vy-
dat se cestou destrukce jiných lidí. Zabere méně času, plá-
nování a úsilí. A navíc vám připadá, že při destrukci záříte
jasněji. Plameny hoří i v pekle... Ale já bych to nenazvala vy-
lepšením temnoty.

Jednání zrádců má nespočet motivací. Je jich příliš mno-
ho, než aby se daly všechny vyjmenovat a vysvětlit, a tak vy-
beru ty nejtypičtější. Zcela jistě budou pasovat na lidi, které
jste znali a kterými jste možná byli... nebo jste.

Začněme nejdůležitější zásadou: existují věci, které je správné
dělat, a věci, které se prostě nedělají. Když někteří lidé
začnou zpochybňovat správnost nebo špatnost konkrétní zá-
ležitosti, pak je zkuste požádat, ať si představí, že by to ně-

kdo provedl jim. Najednou se všechno vyjasní. Skutečně existovali lidé, kteří v tisku zastávali názor, že se Unabomberův bratr zachoval špatně, když bratra udal, protože tím zradil svou „krev“. Třebaže mafiánská představa takzvané rodinné loajality je velice romantická, Unabomberův bratr nezradil to, co je správné: ochránil životy druhých, protože umožnil dopadnout svého bratra-atentátníka. Příbuzenské pouto by nemělo být silnější než morální zásady.

Vsadím se, že kdyby tito lidé věděli, že dalším cílem Unabombera budou oni sami nebo jejich děti, najednou by „pochopili“, že hodnoty a ideály jsou pro lidstvo důležitější než DNA či přísahy věrnosti.

Unabomberův bratr podle mě není příkladem zrádce, jak někteří tvrdí. Je naopak příkladem výjimečně morálního a soucitného muže, který si vážil pravdy a posvátnosti života. Je to hrdina, ne zrádce.

Teď k opravdovým zrádcům. I když se jejich motivace velice různí, ve skutečnosti souvisí s jediným faktorem: celý život by měl být o „mně“ – o tom, co přináší radost mně; kvůli čemu vypadám v očích ostatních dobře; díky čemu získám to, co chci; co jiného kromě mého jednání vysvětlí moji zradu; jak mohu přimět ostatní, aby trpěli stejně jako já; jak od ostatních získám to, co by mělo patřit mně; jak se mohu zdát ostatním významnější a mocnější. Vše se točí jen kolem „mě“. A univerzální „ty“ prostě nakonec získá význam: „já“.

Snaha přivlastnit si druhého

Představte si, že se s někým snažíte spřátelit, ale zjistíte, že ti lidé se k vám chovají stále chladněji a odtažitěji. Ani za boha nedokážete přijít na to, co se děje, a zeptat se jich otevřeně je vám nepříjemné. Pak si představte, že se dozvíte, že některý z vašich dřívějších kamarádů vás u nich očernil. Představte si, že dotyčného kamaráda oslovíte a bez obalu mu předložíte

te důkaz, že o vás, vašem manželství, dětech, jejich výchově a podobně šíří odporné lži. Proč by to „kamarád“ dělal? Odpověď je strašlivým pokřivením biblického přikázání: „Nebudeš mít jiného Boha mimo mne.“

Takzvaná kamarádka, která zradila přátelství mé posluchačky tím, že o ní šířila nechutné pomlavy, jí nechtěla ublížit. Pouze se snažila odradit konkurenci, kterou viděla v jiných lidech, aby ona sama o přátelství s ní eventuálně nepřišla. Očividně si myslela, že ji posluchačka bude považovat za přítelkyni, jen když nebude mít srovnání s jinými – někteří lidé totiž vidí sdílení věcí, přátelství s více lidmi jako minimalizaci svých zisků. Snaha přivlastnit si druhého pramení z nejistoty. Těm, kdo se cítí nejistě, vždycky říkám, že nejlepší cestou, jak najít jistotu ve vztahu, je stát se člověkem, kterého by oni sami chtěli mít ve svém životě. Samozřejmě, pouhá představa, že na sobě musíte zapracovat, raní ego, a vy se proti tomu postavíte do defenzivy, protože pomluva a zničení konkurence je mnohem jednodušší než měnit sebe.

Tato snaha přivlastnit si druhého se u lidí projevuje jako rozladěnost, že trávíte čas s jinými přáteli, rodinou, ve škole nebo odlišnými aktivitami. Člověk, který vás chce vlastnit, se totiž bojí, že ho kvůli tomu uvidíte takového, jak se vidí on sám (jako zbytečného), a proto ho opustíte. Pokud se váš přítel nebo partner snaží izolovat od ostatních, je to jeden z prvních varovných signálů, že je potenciálně nebezpečný. Děsivá zrada vychází ze slibů „lásky, úcty a věrnosti“. Obvykle končí výhrůzkami nebo skutečným násilím, které pramení ze strachu dotyčného, že si nezaslouží vaši lásku. Tomu říkám sebenaplňující se proroctví.

Majetnickým lidem nejde o vztah jako takový, ale pouze o jejich obavy a potřeby. Tito lidé jsou trvale lhostejní k potřebám a pocitům ostatních a je těžké se jim zavděčit a uspokojit je. A když mají pocit, že jste nesplnili jejich očekávání, zradí vás. Domnívají se totiž, že vy jste je zradili tím, že máte jiné přátele nebo vlastní život (děti, koníčky, zaměstnání, cestování).